

Wikipediaa kirjastolaisille - johdatus aiheeseen

Jaakko Pirinen & Kimmo Virtanen, Wikimedia Suomi

24.5.2021

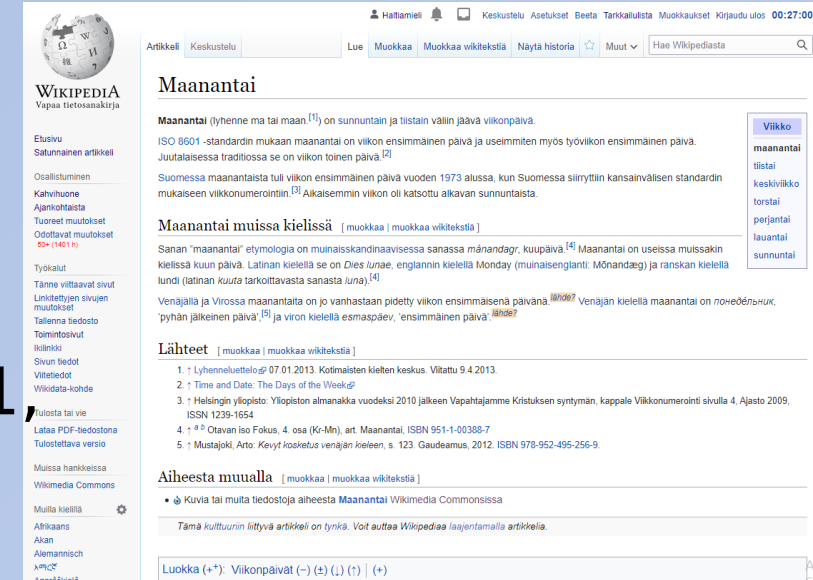

Wikipedia < Wikimedia

- Wikipedia = tietosanakirjapalvelu
- Wikimedia = laajempi Wikipediaan linkittyvä verkosto palveluita sekä liike sen ympärillä
- Wikipedia on alkujuuri, josta muut hankkeet ovat aikojen mittaan versoneet
- Taustalla teknisenä ja taloudellisenä mahdollistajana Wikimedia Foundation

Wikipedia

- englanninkielinen Wikipedia perustettiin 2001, suomenkielinen 2002
- Internetin 10 luetuimman sivuston joukossa (maailmanlaajuisesti sekä Suomessa)
 - kärkipään harvoja epäkaupallisia sivustoja
- tekstit CC BY-SA -lisenssillä
- julkaistaan n. 300 kielellä
 - artikkelimäärässä mitattuna suurimmat kieliversiot ovat englantia, cebuano, ruotsi, saksa ja ranska
 - suomeksi runsaat 509 000 artikkelia
 - kieliversiot ovat itsenäisiä eivätkä toistensa käännöksiä

The screenshot shows the Finnish Wikipedia page for 'Maanantai'. The page title is 'Maanantai' and it is categorized as a weekday. The article text explains that 'Maanantai' is the Finnish word for Monday, derived from the Old Norse 'Mánadagr', which is related to the English 'Monday'. It also mentions that in some contexts, 'Maanantai' can refer to the first day of the week. The page includes a list of references and a section for 'Lähteet' (Sources).

Suurimmat Wikipedian kieliversiot lukujen valossa

Language	Language (local)	Wiki	Articles	Total	Edits	Admins	Users	Active users	Images	Depth
English	English	en	6,303,613	53,417,026	1,020,023,553	1,098	41,593,755	137,410	892,785	1,066
Cebuano	Cebuano	ceb	5,739,403	10,413,620	31,502,132	6	79,034	162	0	2
Swedish	svenska	sv	3,169,892	7,146,150	49,197,193	63	776,464	2,564	0	10
German	Deutsch	de	2,579,482	7,153,551	210,848,092	187	3,708,632	19,915	129,847	92
French	français	fr	2,331,478	11,366,976	182,722,868	156	4,103,002	21,855	64,648	241
Dutch	Nederlands	nl	2,056,327	4,342,163	58,858,501	35	1,143,270	4,323	21	16
Russian	русский	ru	1,726,119	6,565,264	114,086,162	79	2,981,700	11,557	230,820	136
Italian	italiano	it	1,695,186	7,071,507	120,528,299	114	2,126,015	9,687	141,295	171
Spanish	español	es	1,686,278	7,413,563	135,309,208	67	6,227,501	17,205	0	210
Polish	polski	pl	1,475,516	3,406,778	63,208,422	102	1,104,347	4,729	260	31
Egyptian Arabic	مصرى	arz	1,291,849	1,522,122	5,610,752	6	154,490	205	1,454	0
Japanese	日本語	ja	1,269,979	3,756,949	83,461,462	41	1,790,079	15,570	54,466	85
Waray	Winaray	war	1,265,337	2,880,653	6,234,051	3	48,315	70	42	3
Vietnamese	Tiếng Việt	vi	1,264,118	19,269,936	64,890,770	20	803,192	2,397	22,733	683
Chinese	中文	zh	1,198,681	6,603,100	65,452,652	78	3,088,463	8,475	55,968	201
Arabic	العربية	ar	1,117,239	7,298,209	53,818,323	27	2,079,622	5,569	45,958	225
Ukrainian	українська	uk	1,093,433	3,781,125	31,918,471	45	560,441	3,378	111,232	51
Portuguese	português	pt	1,066,523	5,161,323	61,039,921	71	2,591,404	10,280	57,490	174
Persian	فارسی	fa	799,276	4,970,056	32,090,069	36	1,030,242	6,353	75,000	175
Catalan	català	ca	679,686	1,681,295	27,232,319	22	387,718	1,489	14,295	35
Serbian	српски / srpski	sr	646,519	3,909,605	23,819,156	21	285,620	1,169	34,417	155
Indonesian	Bahasa Indonesia	id	573,934	2,936,722	18,385,313	37	1,251,222	2,706	57,015	106
Norwegian (Bokmål)	norsk	no	556,829	1,570,998	21,502,214	36	523,701	1,294	5	45
Korean	한국어	ko	540,086	2,488,782	29,320,497	23	682,408	2,469	11,969	153
Finnish	suomi	fi	509,907	1,349,399	19,735,913	31	481,123	2,006	62,586	39
Hungarian	magyar	hu	488,088	1,399,013	23,832,110	29	475,881	1,834	8,979	59

Wikimedia Commons

- kuvia ja muuta audiovisuaalista mediaa
 - 73 miljoonaa tiedostoa
 - uusia, käyttäjien tuottamia kuvia sekä vanhoja kuvia, joiden tekijänoikeudet ovat rauenneet
 - mukana myös mm. skannattuja kirjoja, lehtiä ja karttoja
- tiedostojen tulee olla:
 - "public domainia" tai julkaistu vapaalla lisenssillä
 - tavalla tai toisella informatiivisia ja potentiaalisesti hyödyllisiä Wikimedian hankkeille
 - materiaalin on noudatettava lakeja muttei kaikkien makua ja maailmankuvaa
- periaatteessa monikielinen, käytännössä nykyisellään pääasiassa englanniksi
- asiasanoitus ja luokittelu on mitä on

Wikidata (Q2013)

- rakenteisen datan tietokanta
 - Wikipedian ja muiden projektien hyödynnettävissä
 - taustalla monessa sovelluksessa Wikimedian ulkopuolellakin
- perustettu 2012
- nopein kasvuvauhti, nykyisellään 93 miljoonaa datakohdetta

capital of	 Pirkanmaa 0 references
located in the administrative territorial entity	 Pirkanmaa 0 references
located in or next to body of water	 Näsijärvi 1 reference
	 Pyhäjärvi 1 reference
	 Tammerkoski 1 reference
coordinate location	 61°29'53"N, 23°45'39"E 1 reference
head of government	 Anna-Kaisa Ikonen start time 2013 end time 2017 1 reference
	 Lauri Lyly start time 2017 0 references
legislative body	 Tampere City Council

sijaitsee vesistön äärellä Property:P206	 Näsijärvi kohde Q824371
	1 lähde
lähde-URL	http://www.infopankki.fi/en/tampere/information-about-tampere
viittauspäivä	1. helmikuu 2017

Wikisanakirja

- sanakirja
 - merkitys, ääntämys, taivutus, etymologia, esimerkkilauseet
- monikielinen, kullakin sivulla kerrotaan sanan merkityksistä eri kielissä
- nivoutunee tulevaisuudessa kiinteämmin Wikidataan

Suomi

[muokkaa]

Substantiivi

[muokkaa]

valo (1)

1. sähkömagneettista säteilyä sellaisella aallonpituudella, johon silmän tappi- ja sauvasolut reagoivat tuottamalla näköaistimuksen; joukko fotoneja
2. jokin valoa tuottava laite

*Laita **valot** päälle.*

*Autossa on pidettävä **valoja** ajaessa.*

Ääntäminen

[muokkaa]

- IPA: /'valo/

Taivutus

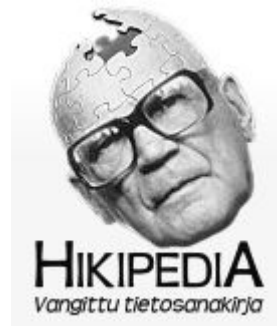
[muokkaa]

Taivutus [piilota]		
sijamuoto	yksikkö	monikko
kieliopilliset sijamuodot		
nominatiivi	valo	valot
genetiivi	valon	valojen
partitiivi	valoa	valoja
akkusatiivi	valo; valon	valot
sisäpaikallissijat		
inessiivi	valossa	valoissa
elatiivi	valosta	valoista
illatiivi	valoon	valoihin
ulkopaikallissijat		
adessiivi	valolla	valoilla
ablatiivi	valolta	valoilta
allatiivi	valolle	valoille

Muita Wikimediaan hankkeita

- Wikisitaatit
 - sitaatteja, puheita, sanontoja
- Wikikirjasto
 - käyttäjien koostamia aineistoja
- Wikiaineisto
 - tekijänoikeuksista vapaita tai copyleft-lisensoituja muiden tuottamia aineistoja
- Wikiopisto
 - oppaita, opiskelumateriaalia
- Wikispecies
 - eliölajien tietokanta
- Wikiuutiset
 - uutisia
- Wikimedia-hautomot
 - uusien hankkeiden kehittelyyn
- Meta-Wiki
 - liikkeen koordinointiin ja sisäiseen keskusteluun

Myös Wikimediaan liittymättömiä wikejä on paljon

Wikimedia Foundation

- yhdysvaltalainen voittoa tavoittelematon säätiö
 - toiminta lahjoitusvaroin (mutta ei suomalaisten)
- ideologisesti
 - toimii avoimella lähdekoodilla
 - kunnioittaa anonyymiutta
- perustaja Jimmy Wales, siirtynyt pääosin sivuun, muodolliseen rooliin
- Wikimedia-hankkeiden tekninen kehitys
- strategiset tavoitteet ovat yhteisöllisesti määriteltyjä

Mitä Wikimedia Suomi tekee? Ketä osallistuvat toimintaan?

- yleishyödyllinen yhdistys, joka edistää Wikimedian palveluiden tuntemusta ja käyttöä sekä vapaan sisällön luontia ja levittämistä Suomessa
 - ei siis pelkästään suomenkielisen Wikipedian piirissä
 - yhdistys on itsenäinen, muokkaajayhteisöstä erillinen toimija
 - tekee niitä asioita, joihin järjestäytymätön muokkaajayhteisö ei kykene
 - säätiön yhteistyökumppani, paikallisjaosto (chapter)
- yhdistyksen toiminnassa melko pieni joukko aktiiveja
 - vapaaehtoiset ja pari osa-aikaista työntekijää

Wikimedia Suomen toimint

- Outreach

- Wiki Loves Monuments (WLM)

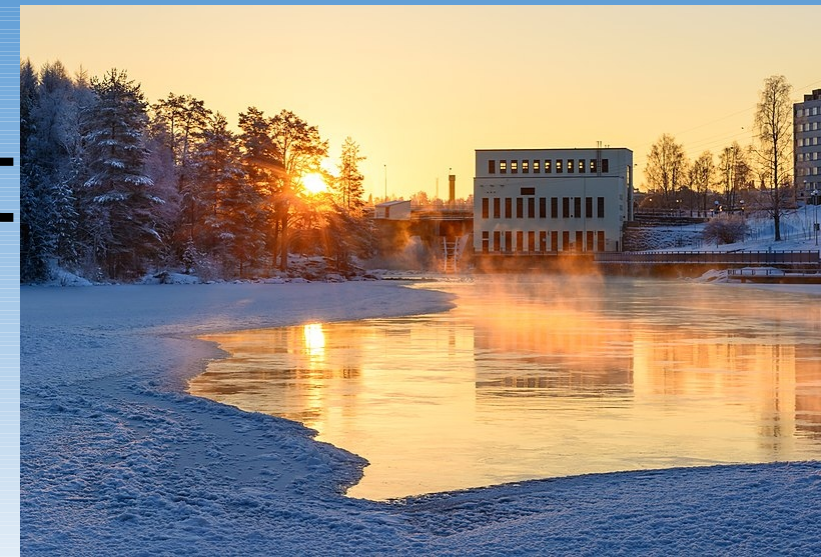
- vuosittainen kansainvälinen kulttuuriperinnön valokuvauskilpailu
 - 2017 alkaen Suomessa
 - yhteistyössä Museoviraston kanssa

- Helsinki rephotography

- yhdessä Viron vanhan valokuvauksen seuran kanssa
 - jälleenalokuvataan vanhoja kuvia, tutustutetaan ihmisiä ympäristöönsä
 - joukkoistamalla rikastetaan kulttuuriperintöaineistoja

- tasa-arvotyö

- pyritään tasapainottamaan artikkelien sukupuolijakaumaa ja aktivoimaan naisia kirjoittajina
 - yritetään tehdä samaa myös vähemmistöjen osalta
 - kunnioittaen ”ei mitään meistä ilman meitä” -periaatetta

Vuoden 2020 WLM-voittajan Teuvo Salmenjoen kuva Koivukosken voimalaitoksesta pakkasaamuna. CC BY-SA 4.0

WikiGap-tapahtuma Helsingin Tiedekulmassa 2018. Kulttuurinavigaattori CC BY-SA 4.0

- AvoinGLAM-verkoston tukeminen
 - Hack4OpenGLAM-tapahtuma osana kansainvälistä Creative Commons Summitia

- Yhteisön projektien tukeminen
 - julkisten taiteen dokumentointiprojekti
 - taulukkokirjaprojekti
 - Wikidatan käyttöönoton edistäminen
 - paikallisten kielten toimivuuden edistäminen

- kansainvälinen yhteistyö

Julkinen teos	Paikka	Alue	Kartalla	Tekijä	Paljastusvuosi	Kuva	WD
Aino ^[1]	Fellmanin kartanon piha	Kartano	60.9854°N, 25.6516°E	Emil Wikström	1949 (1905 Helsinki)		
Avarusseikkailu	Radiomäen museoalue	Keski-Lahti	60.9797°N, 25.6476°E	Osmo Valtonen	1976		
Block Party -muraali ^[2]	Malskin alue, LAD-museon julkisivu	Keski-Lahti	60.9862°N, 25.6597°E	Laura Lehtinen ja Maikki Rantala	2020		
Blue Moment ^{[3][4]}	Saimaankatu 64	Kiveriö	60.9913°N, 25.6642°E	Roberto Ciredz	2017		
Connections I ^[5]	Lahden matkakeskus, laiturille johtava portaikko	Keski-Lahti	60.9762°N, 25.6583°E	Matti Koskela	2012		
Connections II ^[5]	Lahden matkakeskus, laiturille johtava portaikko	Keski-Lahti	60.9764°N, 25.6584°E	Matti Koskela	2012		

Luetteloja Lahden julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä

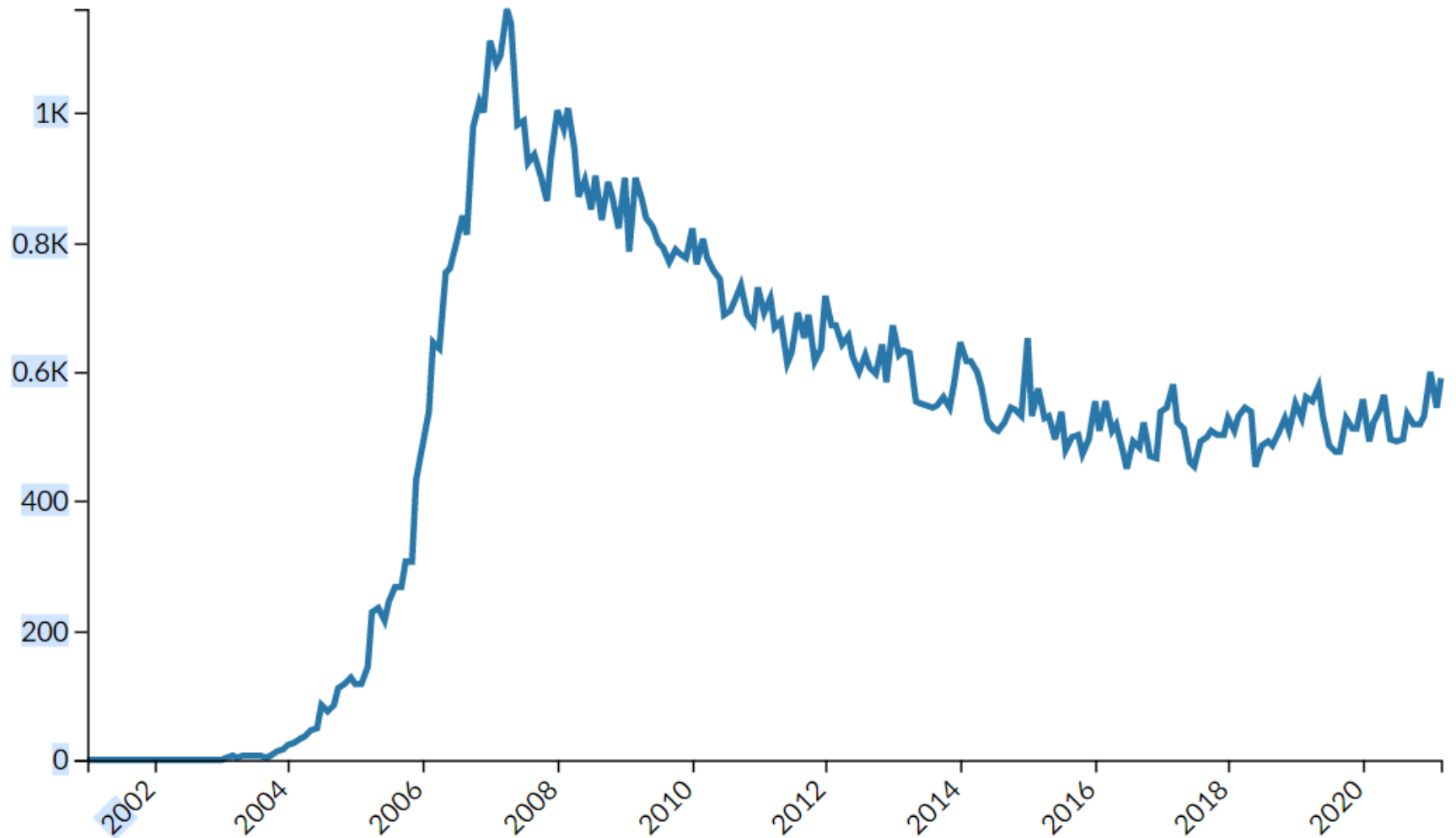
Ketkä Wikipediaa muokkaavat?

- Wikipediaa voi muokata käyttäjänimellä tai kirjautumatta, jolloin IP-osoite jää näkyviin
- anonymiteetti tarkoittaa, että muokkaajista on verrattain vähän taustatietoa – mitä kukakin itsestään kertoo, ja pitääkö se paikkansa?
 - toisaalta dataa toiminnasta yleisesti on paljon
- sisällön peruseriaatteet: vapaa sisältö, neutraalius

Suomenkielisen
Wikipedian aktiivisten
muokkaajien (vähintään
5 muokkausta) määrä
kuukausittain:

Viimeisen vuoden sisällä
n. 380 rekisteröityä
käyttäjää on tehnyt yli
500
artikkelimuokkausta.

Active editors

Mistä aiheista Wikipediasta löytyy paljon tietoa, mistä vähemmän?

- mitä ajankohtaisempi aihe on ollut internet-ajalla, sen paremmin se yleensä on Wikipediassa edustettu
- mitä paremmin aiheesta on helposti saatavilla olevaa, tekstimuotoista lähdemateriaalia
 - selkeät faktatiedot ovat helpompia kuin tulkinnallisemmat aiheet
- yleisesitykset ovat työläämpiä kirjoittaa kuin pienet artikkelit täsmäaiheista
- länsimaat painottuvat
- päivänkohtaisten ajankohtaisaiheiden artikkelit jäävät helposti sille tolalleen uutishuomion mentyä
- henkilöartikkelien sukupuolijakauma noin 80/20 miesten hyväksi

Wikimedian luotettavuus

- vapaaehtoiseihin kirjoittajiin perustuvassa hankkeessa laatu vaihtelee väistämättä
 - kaikki artikkelit eivät toisaalta olekaan yhtä olennaisia
- Wikipedian tavoite ei ole kertoa totuutta vaan referoida muita tietolähteitä (neutraali näkökulma)
 - lähdeviittaukset mahdollistavat lukijalle laajemman perehtymisen aiheeseen
- muokkauksia ei ennakkotarkisteta, mutta tuoreita muutoksia seurataan eri menetelmin

Disinformaatio

- yksittäiset virheet tulevat *miltei* aina huomatuiksi ja korjatuiksi tuoreeltaan, vaivihkaisempi ja toistuva painottunut muokkaaminen jää helpommin katveeseen
 - maksetut muokkaukset voivat rasittaa vapaaehtoisten muokkaajien voimavaroja
- kielimuuri suojelee useimpia Wikipedian kieliversioita poliittisen ja kaupallisen vaikuttamisen räikeimmiltä muodoilta
 - toisaalta kieliversiot ovat alttiita kunkin kulttuurin sokeille pisteille ja kipukohdille
- huomiota ja muokkauksia saavat artikkelit kiistanalaisistakin aiheista kehittyvät yleensä tasokkaammiksi ja tasapainoisemmiksi

Minkälaista yleisötyötä yhdistys tekee ja mitä uusia avauksia on tulossa?

- Wikimedia Suomi on pieni toimija, mutta voi toimia yhteistyö- ja asiantuntijatahona erilaisissa hankkeissa
 - yhteyksiä muihin alan toimijoihin
- kouluttajien kouluttaminen
- pyritään vahvistamaan AvoinGLAM-verkoston toimintaa
- pyritään huomioimaan ja hyödyntämään kansainvälistä toimintaa ja teemoja

Wikimedia-palveluiden hyödyntäminen kirjastotyössä

- kaikkea taustainformaatiota ei tarvitse tuottaa itse (yhä uudestaan)
 - Wikipedia ei katoa internetistä
 - Wikipedia on monikielinen
- sisällöntuottamisen hajauttaminen
- Kääntöpuolena Wikipediassa hyödynnetään lähteenä paljon kirjastojen tuottamaa aineistoa
 - Kysy kirjastonhoitajalta, Kirjasampo
 - suurin este sisältöjen uudelleenkäytölle on epäselvä lisensointi
- Wikidata kokoaa yhteen monenlaista tunnistetietoa ja metadataa
 - voisi mahdollistaa esimerkiksi monikielistä asiasanoitusta
- uusien, vapaasti lisensoitujen kuvien lähteenä Commonsille ei juuri ole varteenotettavia kilpailijoita

Minkälaisia tapahtumia kirjastot voisivat järjestää?

- Wikipedian käytön (lukemisen & muokkaamisen) koulutusta
- Wiki Loves Monuments -kilpailua voi nostaa esille paikkakuntatasolla
- tietotekniikkapainotteisten sidosryhmien osallistaminen (esim. Enter ry Uudellamaalla)
- Wikimedia-sisällöt voivat toimia tunnettuna esimerkkinä avoimista sisällöistä ja lisensseistä kerrottaessa - tai ylipäätään vaikka tekijänoikeuksista

Kysymyksiä, kommentteja?

info@wikimedia.fi